

Sara Gruen
Aan de waterkant

2016
Uitgeverij XL
Zoetermeer

Proloog

Drumnadrochit, 28 februari 1942

AGNES MÀIRI GRANT,
PASGEBOREN DOCHTER VAN ANGUS EN MÀIRI GRANT
14 JANUARI 1942

†

KAPT. ANGUS DUNCAN GRANT,
GELIEFDE ECHTGENOOT VAN MÀIRI
2 APRIL 1909 – JANUARI 1942

De grafsteen was bescheiden en gehouwen uit zwart graniet, een van de weinige dingen waaraan nooit een tekort was in Glenurquhart, zelfs niet in deze moeilijke tijd.

Màiri bezocht de kleine bult aarde die haar dochters grafkist bedekte dagelijks en zag hem vlakker worden. Volgens Archie de steenhouwer kon het vanwege de vrieskou maanden duren voordat ze de steen konden plaatsen, maar de kist was zo klein dat de grond binnen een paar weken vlak was.

De steen stond er nog niet of Màiri kreeg het telegram over Angus. Archie kon hem weer weghalen. Hij had willen wachten totdat de sterfdatum geverifieerd was, maar Màiri wilde dat hij het meteen deed. Ze had be-

hoefte aan een plek waar ze om beiden tegelijk kon rouwen en Archie kon niet weigeren. Hij graveerde Angus' naam onder die van diens dochter en liet wat ruimte over om de dag van de maand toe te voegen zodra die bekend was. Een toevoeging voor een afwezige, want in tegenstelling tot het kleine kind lag Angus hier niet en dat zou waarschijnlijk ook nooit gebeuren.

Ze waren de enige twee op het kerkhof toen Archie de grafsteen terugbracht. Hij was een sterke man, het kostte hem geen moeite om het stuk graniet te sjouwen. Toen er een schaduw over haar heen flitste, keek ze op. Hoog boven de graven cirkelde een kraai. Het was alsof hij zijn vleugels helemaal niet bewoog.

Eén kraai voor verdriet,

Er kwam een tweede bij en daarna nog twee.

Twee kraaien voor plezier beleven,

Drie kraaien voor een bruiloft,

Vier kraaien voor nieuw leven.

Archie nam zijn pet af en verwrong hem in zijn handen.

‘Als Morag en ik iets voor je kunnen doen, wat dan ook...’

Màiri probeerde te glimlachen, maar het enige wat ze kon uitbrengen was een gesmoorde snik. Ze haalde een zakdoek uit haar jaszak en drukte hem tegen haar mond.

Archie bleef staan alsof hij nog iets wilde zeggen. Maar uiteindelijk zette hij zijn pet weer op en zei: ‘Nou, dan ga ik maar.’ Hij knikte ter bevestiging en sjokte terug naar zijn bus.

Het was Willie de postbode die het telegram had bezorgd, op Valentijnsdag nota bene, precies een maand na de geboorte. Màiri stond net achter de bar een pul bier te tappen toen Anna naar haar toe liep. Met een asgrauw gezicht fluisterde ze dat Willie voor de deur stond maar niet binnen wilde komen. Willie was een vaste klant, dus wist Màiri het meteen, nog voordat ze naar de deur liep en zijn gezicht zag. Zijn half dichtgeknepen ogen keken recht in de hare en dwaalden vervolgens af naar de envelop in zijn handen. Hij draaide hem een paar keer om, alsof hij zich afvroeg of hij hem wel moest geven, alsof hem níét geven de inhoud onwaar zou maken. De wind blies er een paar keer tegenaan, waardoor hij op en neer bewoog. Toen Willie hem haar uiteindelijk aanreikte, deed hij dat heel voorzichtig, alsof het om een pasgeboren kuiltje ging. Ze maakte hem open, draaide het vel papier een halve slag en liet haar ogen over de paarse stempeldatum glijden – 14 februari 1942 – nog geen halfuur geleden door Willie zelf toegevoegd, en daarna:

MW MAIRI GRANT 6 HIGH ROAD DRUM INVERNES-
SHIRE

TOT ONZE GROTE SPIJT INFORMEREN WIJ U DAT UW
MAN KAP ANGUS D GRANT SEAFORTH HIGHLANDERS
4E BAT. 179994 WORDT VERMIST VERMOEDELIJK IS
GESNEUVELD 1 JAN 1942. BRIEF MET DETAILS VOLGT

Ze las maar drie dingen: Angus, gesneuveld, datum.
En dat was genoeg.

‘Ik vind het zo erg voor je, Màiri,’ zei Willie bijna op
fluisterton. ‘Vooral zo snel na...’ Zijn stem stierf weg.
Hij knipperde met zijn ogen, die naar beneden afdwaal-
den en even op haar buik bleven rusten, waarna hij ze
weer op zijn handen richtte.

Ze kon niet antwoorden, drukte zachtjes de deur dicht
en liep tussen de stilgevallen klanten door naar de keu-
ken. Daar leunde ze tegen de muur, met haar ene hand
op haar lege buik en het papier dat Angus’ dood had
gebracht in de andere. Want het was echt alsof het pa-
pier zijn dood had gebracht en niet enkel het nieuws
ervan. Hij was al ruim zes weken dood en ze had het
niet geweten.

In de tijd tussen de ontvangst van het telegram en de
terugkeer van de grafsteen met Angus’ naam erop was
Màiri Willie de schuld gaan geven. Waarom had hij
haar het telegram gegeven? Ze had zijn aarzeling ge-
zien. In het ergste geval was hij medeplichtig geweest

aan een leugen in de vorm van informatie achterhouden. Als ze dan had kunnen geloven dat Angus nog ergens was... Zelfs als hij dingen deed die ze niet kon begrijpen, dingen die hem konden veranderen op de gruwelijke wijze waarop de reeds teruggestuurde mannen waren veranderd, kon ze geloven dat hij nog leefde en dus op te lappen was. Want natuurlijk zou haar liefde hem, als hij eenmaal thuis was, door alles heen slepen.

Ze hadden tegen haar gelogen over de baby, en zij was erin meegegaan.

Sinds ze voor het eerst leven had gevoeld, was ze zich scherp bewust geweest van al zijn bewegingen. Maandenlang had ze vol verwondering naar de kleine uitstulpingen – een elleboogje of misschien een knietje – op haar buik gekeken, die zich steeds verplaatsten. Was het een jongetje of een meisje? Het had hoe dan ook een sterke eigen willetje. Ze herinnerde zich het moment dat ze besepte dat het uren geleden was dat ze de baby voor het laatst had voelen bewegen. Op Hogmanay, nota bene. Om middernacht, net toen Ian Mackintosh zijn doedelzak tevoorschijn haalde om de eerste akkoorden van ‘Auld Lang Syne’ te spelen en een paar seconden voordat de bijbehorende schoten weerklonken vanuit de deuropening van Donnie Maclean, prikte Màiri in haar buik, in een poging hem of haar wakker te maken, want ze hadden gezegd dat ongeboren baby’s

sliepen. Ze gilte naar het kind, schreeuwde naar hem, en toen het eindelijk tot haar doordrong, sloeg ze haar armen om hem heen en hilde. Dertien dagen later begonnen de weeën.

Haar herinneringen aan de bevalling waren vaag. De vroedvrouw had haar bittere thee met wit poeder gegeven en de dokter drukte regelmatig ether op haar neus en mond en uiteindelijk was ze helemaal weg. Ze vertelden haar dat de baby een paar minuten had geleefd, lang genoeg om te worden gedoopt. Hun leugen werd de hare en zo kwam het op de grafsteen te staan. In werkelijkheid had ze haar kind en echtgenoot waarschijnlijk op dezelfde dag verloren.

De beloofde brief kwam nooit. Waar was hij gestorven? En hoe? Zonder de gevreesde details had ze alleen haar verbeelding – haar gruwelijke verbeelding – en hoewel ze zou willen dat ze geen idee had hoe zijn laatste momenten eruit hadden gezien, had ze dat wel degelijk, met kwellende precisie en op een oneindig aantal manieren. Ze smeekte God dat het inderdaad momenten waren geweest en geen uren of dagen.

De zwerm kraaien streek met luidruchtig gefladder op een rijtje neer op de stenen muur. De vogels doken in elkaar, zetten hun blauwzwarte veren uit en trokken hun kopje in, waardoor het leek of ze de kraag van hun jas omhoog hadden gezet. Ze staarden met een beschul-

digende, treurige blik maar zonder hun gebruikelijke commentaar. Màiri telde ze tot twee keer toe.

Zeven voor een geheim dat zijn verborgenheid behoudt.

Toen wist ze dat ze de details nooit zou kennen, dat ze nooit te weten zou komen wat er was gebeurd.

Een ijzige wind bracht de afgevalen bladeren in beweging. Ze vormden tornado's die tussen de graven door dansten. Màiri hurkte en streek met haar vinger over de namen van haar kind en echtgenoot in de zwarte steen.

Agnes.

Angus.

Het derde deel van de steen, onderaan, was nog leeg. Er was ruimte voor nog één naam, nog twee datums, en die zouden kloppen.

Zonder haar blik van de steen af te wenden kwam ze overeind. Ze veegde haar ogen en neus af aan haar zakdoek en hield die in haar hand terwijl ze haar armen om zich heen sloeg. Ze liep door het zwarte ijzeren hek, dat ze liet openstaan, en ging in de richting van de herberg. Maar bij de kruising sloeg ze links af in plaats van rechtdoor te gaan.

Het begon licht te sneeuwen, maar hoewel ze geen muts droeg en blote benen had, ploeterde ze langs het pachtboerderijtje van de familie Farquhar. Ze was er welkom, net als bij de familie McKenzie. Door het raam zag ze de oranje gloed van het haardvuur, maar al klap-

pertandend en met bevroren handen en schenen liep ze door.

Uiteindelijk verscheen links van haar het kasteel, zijn statige, verwoeste kantelen als gebroken tanden tegen de loodgrijze lucht. Als kind had ze binnen die muren gespeeld. Ze wist welke ruimten nog intact waren, waar je moest uitkijken waar je liep, wat de beste verstopplekken waren en waar de vrijende paartjes altijd zaten. Angus en zij hadden er ook toe behoord.

Het begon harder te sneeuwen. De vlokken smolten samen op haar haar. Haar oren waren zo koud dat ze geen pijn meer deden. Ze trok haar mouwen over haar bevroren handen en kneep haar vingers samen. Door het poortgebouw, langs de oven, door het hoge gras en de lage doornstruiken, varens en distels, recht naar de Waterpoort.

Bovenaan bleef ze staan. Ze staarde omlaag naar het zwarte water. Duizenden schuimkopjes dansten aan het oppervlak en leken in tegengestelde richting van het water eronder te bewegen. Het *loch* bevatte naar verluidt meer water dan alle andere waterbronnen, niet alleen die van Schotland maar die van Engeland en Wales erbij, en het zou ook nog andere dingen herbergen. Ze was haar hele leven gewaarschuwd er uit de buurt te blijven, omdat het ineens heel diep kon worden, het water ijskoud was en de *kelpie*, de waterduivel, er op de loer lag.

Ze liep zijwaarts langs de helling naar beneden en stak haar ijskoude vingers uit haar mouwen om de zoom van haar jas op te houden.

Eenmaal beneden klotste het water rond haar schoenzolen. De oever van het loch leek verlokkelijk ondiep. Het water gleed over het kiezelstrand en trok zich weer terug. Ze deed een pas naar voren en hapte naar adem toen het water haar schoenen overspoelde. Zo koud, zo koud. En toch was het nog nooit bevroren geweest. Niet één keer in de geschreven geschiedenis. Nog één stap, nog één keer naar adem happen. Er kolkten turfresten in het water rond haar enkels. Ze draaiden om haar benen en lokten haar naar voren. Nog een stap. Dit keer struikelde ze en ineens stond ze tot aan haar knieën in het water. Haar wollen jas dreef op de oppervlakte, als een bizarre paraplu. In eerste instantie bood hij weerstand, maar uiteindelijk nam hij water op en trok haar verder de diepte in. Ineens keek ze in paniek achterom naar de steiger. Als ze een muts had gehad, had ze die op de doornstruiken kunnen gooien. Als ze ook maar iets had gehad wat bleef drijven zouden ze misschien denken dat het een ongeluk was geweest en haar bij haar dochter begraven. Misschien dachten ze dat de waterduivel haar had gegrepen. Maar toen herinnerde ze zich dat het loch zijn doden nooit teruggaf. En dus spreidde ze haar armen en omhelsde het.